

МОНГОЛ — ХЯТАД ТОВЧ ТОЛЬ

Эмхтэгсэн Ө. ГУРСЭД

Редакторласан С. ЭРЭНЦЭНСОНОМ

3000 орчим үгтэй

УЛСЫН ХЭВЛЭХ УЙЛДВЭР

УЛААНБААТАР

1952 он

蒙華簡略辭典

編 者 額 古爾斯德

校閱者 蘇 艾林清蘇諾木

共約三千蒙文詞

國 立 印 刷 廠

烏 蘭 巴 托 爾 市

一九五二年

Г А Р Ч И Г

1. Эмхтэгэгчээс 4
2. Монгол - Хятад толь 7
3. Тольд ороогүй, газрын зарим нэрс 107
4. Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын
хэмжүүрүүд 127
5. Ойр зуурын ярианы жишээ, үгүүлбэрүүд 129

ЭМХЭТЭГЧЭЭС.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улс ба Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын найрамдалт харилцаа ергежин, манай хүмүүсийн хятад хэлийг суралцах сонирхол их байгааг харгалзаж, хятад хэлийг суралцагчдад тусламж болгохоор Монгол-Хятадын найрамдлын арав хоногоор тохиолдуулан монгол-хятад хэлний энэ товч толийг эмхтэглээ.

Энэхүү товч толинд хамгийн ойр зуурын хэрэгцээний 3000 орчим үг багтжээ.

Үүнийг цагаан үгүүлбэр бүхий монгол хэвлэлийг уншихад ба ялангуяа Хятадын ярианы хэлийг анх суралцахад ашиглахаар бодож хийв.

Хятад хэлний авиаг тэмдэглэх олон зүйлийн аргын дотроос орос толь бичигт хэрэглэдэг палладийн тэмдгийн аргыг үндэслэн монгол шинэ үсгээр хятад үгийн дуудлагыг тэмдэглэв. Хятад хэлний авиаг тэмдэглэсэн нь:

Монг.	Хят.	Монг.	Хят.	Монг.	Хят.	Монг.	Хят.	Монг.	Хят.
А а	Ү	Чж	Щ	Нн	З	Үү	Х	Ъъ	=
Б б	Ү	Жь	□	Оо	z	Фф	□	Ы	\
В в	=	Зз	р	Өө	之	Хх	г	Ьь	—
Г г	《	Ии	—	Пп	彡	Цц	ㄗ	Ээ	之
Д д	ㄗ	Йй	—	Эр арь	儿	Чч	〈	Юю	ㄚ
Е е	ㄗ	Кк	ㄗ	Сс	ㄥ	Чь	ᠢ	Яя	ᠢ
Ё ё	=	Лл	ㄗ	Тт	ㄗ	Шш	丁		
Жж	ㄗ	Мм	ㄗ	Уу	—	Щщ	尸		

Энэ нь монгол-хятад толь бичиг хийх ба түүнд хятад үгийн дуудлагыг тэмдэглэх анхны оролдлогоо болох тул цаашид шинжлэх ухааны үндсэн дээр боловсрогдон засамжлагдах нь

зайлшгүй болно. Уг тольд уламжилсан ба мэрэгжлийн үгүүд бараг ороогүйгээс гадна үгсийн зөвхөн ундсэн утгыг орчуулсан болно.

Толь бичгийн эцэст газар зүйн зэрэг зарим нэрс ба Хятадын ярианы хэлэнд үгүүлбэрийн бүтэх хамгийн ерөнхий тоймыг үзүүлэх санаатай цөөн үгүүлбэрийг хавсаргав.

Энэ товч толийг эмхтгэхдээ Д. Ринчинэгийн эмхтэгсэн монгол-орос товч толь ба Чэнь Чан-хао, Б. Исаенко нарын редакцын дор хэвлэгдсэн орос-хятад толь бичгийг унда болгов.

Тус толь бичгийг эмхтгэхэд итэвхтэй оролцсон нөхөр Л. Дари Ц. Галсанжав, зөвлөдгөөн өгсөн нөхөр Жү Ли-шин нарт талархлыг илэрхийлье.

- А** ав 爸爸 ба ба 父親 *фү чин*;
 ааним 慢 *мань*; 遲 *ччэ*;
 ааш 性格 *шин ге*; 氣質 *чи чжэ*;
 ав 拿罷 *на ба*; 接着罷 *жэ жо ба*; 拾起來 *чи*
чи лай;
 аваачих 帶走 *дай зеу*; 攜帶 *шие дай*; *цаазаар*
а. 處決 чү жүэ; 槍決 *чян жүэ*;
 авангард 先鋒隊 *шян фэн дүй*;
 авах 拿 *на*; 取 *чүй*, *хүлээн а. 接受 жие щеч*;
領受 линь щеч;
 авдар 箱子 *шян з*; модон *а. 木箱子 мү шян з*;
 авиаци 航空 *хан хүн*;
 авирах 爬高 *на гао*;
 аврал 救護 *жю ху*; 救濟 *жю жи*; *а. эрэт*
求救 чю жю;
 авс 棺材 *гуань цай*;
 авто тэрэг 汽車 *чи че*;
 автобус 公共汽車 *гүн гүн чи че*;
 автомат 自動 *э дүн*; *а. бүү 自動槍 'э дүн чян*;
а. ма шин 自動機 э дүн жи;
 автономи 自治 *э чжэ а. засгийн газар 自治*
政府 э чжэ чжэн фү;
 авчирах 帶來 *дай лай*; 拿來 *на лай*;
 авъяа 音 *ень*
 авъяас 才能 *ай нэн*;
 агаар 空氣 *хүн чи*; 天氣 *тлнь чи*;

агент а. тагнуул 間諜 *жянь дие*; хорошооны а.

代理者 *дай ли же*;

агроном 農學家 *нүн шюэ жя*;

агуй 洞 *дунь*;

агуу их 偉大 *вы да*;

адаг 底 *ди*; 末 *ме*; 終 *зүн*

адгуусана. амьтан 獸 *щеч*;

адил 同樣 *түн ян*; 相同 *шянь-түн*; 一樣 *иян*; а.

болгох 使適合 *щы щи хө*; 使適應 *щы щи*

ен; а. утгатай *үг* 類語 *лэй юй*; 同義語

түн и юй;

адилтгах 比一比 *би и би*; 比較 *би жло*;

адрес 地址 *ди чжы*; 住址 *жү чжы*;

ан, а. ахуй 業 *е*; а. үйлдвэр 工業 *гүн е*;

амьдрах 生活 *щэн хүэ*; 過日子 *гуэ жэ з*; а.

байдал 生活情况 *щэн хүэ чин куан*;

ажаану 請 *чин*;

ажиг 注意 *жү и*; 留心 *лию шинь*; а. үй 冷靜

лэн жин; 沈着 *чэнь жо*;

ажиглагч 觀察者 *гуань ца жэ*; 監視者 *жянь щи жэ*;

ажил 工作 *гүн зуо*; 勞動 *лао дүн*; а. үй күн

失業者 *щы е жэ*; а. ын чадваргүй 無勞動

能力 *ү лао дүн нэн ли*

ажилтан 工作者 *гүн зуо жэ*;

ажилчин 工人 *гүн жодэн*; 職工 *чжэ гүн*;

- аз 幸福 *шин фү*; 幸運 *шин юнь*; а. заялгүй
 不幸的 *бү шин ди*; 壞運的 *хуай юнь ди*;
 азрага 種馬 *зүн ма*; 馬兒馬 *эр ма*
 айл а. гэр 家 *жя*; а. зэргэлдээ 隣居 *линъ жүй*;
 айлчин 客人 *кэ жьэн*;
 аймхай 胆小的 *санъ шяо ди*; а. новш 胆小的
 傢伙 *данъ шяо ди жя хуө*;
 аймшигтай 可怕的 *кэ па ди*; 可怖的 *кэ бү ди*;
 айх 害怕 *хай па*; юунаас а. юм. 怕什麼 *па ши
 мө*;
 акт 證書 *чжэн шү*;
 алаг 花紋 *хуа вэнь*; 斑駁 *банъ бө*;
 алан — хядагч 屠殺者 *тү ща жэ*;
 алах 殺害 *ща хай*; хүн а. 殺人 *ща жьэн*; мал
 а. 宰殺牲畜 *зай, ща шэн чү*;
 албадах 強迫 *чян пө*; 強制 *чян чжы*;
 албан а. ажил 公務 *цүн ү*; 職務 *чжэ ү*; 事務
щи ү;
 а. бичиг 公函 *цүн ханъ*;
 алга гарын а. 手掌 *шэү жан*; а. таших 鼓掌
цү жан, 拍手 *най шөү*; а. болох 丟失 *дию
 ши*, 不見 *бү жянь*;
 алгасан 越過 *юэ цуө*;
 алгебра 代數學 *дай шү шюэ*;
 алдаа 錯誤 *цую ү*;

алдагдал 損失 *сүнъ ши*; а. хорогдол 虧損 *күй*
сүнъ 消耗 *шяо хао*;
 алдар 榮光 *гуан жьун*; 榮耀 *жьун яо*;
 алдуурах 解開了 *жие кай ляо*;
 алиа 滑稽 *хуа жи*;
 алим (яблоко) 蘋果 *тин 19*;
 алин 那一個 *на и 19*;
 алмаз 金鋼鑽 *жин ган зуанъ*; 金鋼石 *жин ган*; *ши*;
 алс 在遠方 зай юуан фан; 遠處 юуан чү; а.
 дорно 遠東 юуан дүн,
 алтан 金子 *жин з*; 黃金 *хуан жин*;
 алх 鏈子 *ичүй з*;
 алхам 步 *бү*;
 алхах 邁步 *май бү*;
 алцгар 矮小 *ай шяо*;
 ам 口 *көү*; 嘴 *зүй*; а. алдах 失言 *цы янь*; а.
 буцах 食言 *ши янь*; 失信 *цы шинъ*; а. өх
 許了 *шүй ляо*; а. иангах 渴 *кэ*;
 аман а. зохиол 故事 *гу ши*; 小說 *шяо шю*;
 аманцар 善談 *шанъ тан*; 健談的 *жянь тан ди*;
 амар 平靜 *тин жэн*; 安穩 *анъ вэнь*;
 амархан 容易 *жьун и*;
 амбулатори 門診部 *мэн чжэн бү*; 診療所
чжэн ляо сүэ
 амжилт 進步 *жин бү*;
 амралт 休息 *шю ши*; 歇息 *ше ши*;

амсар 口邊 *көү бянь*;
 амсах 嚐一嚐 *ццян и ццян*;
 амт 滋味 *э вы*;
 амттан 甜 *тянь*;
 амь 生命 *шэн мин*;
 амьд 活的 *хуэ ди*;
 амьдрал 生活 *шэн хуэ*;
 амьны 個人的 *гэ жьэн ди*; 本人的 *бэн жьэн ди*;
 амьсгаа 呼吸 *ху ши*;
 анатоми 解剖學 *жие пу шюэ*; 解剖 *жие пу*;
 анги 階級 *жие жи*; 年級 *нянь жи*; 教室 *жю ши*; 等級 *дэн жи*; *ажилчин а.* 工人階級 *гун жьэн жие жи*; *нэгдүгээр а.* 一年級 *и нянь жи*;
 ангижрах 脫離 *түө ли*;
 анжис 犁 *ли*;
 анивчлах 瞬眼 *шань янь*; 霎眼 *чие янь*;
 аних 閃眼 *шүнъ янь*;
 анкет 履歷表 *люй ли бло*;
 анхаарал 注意 *жу и*; 留心 *лию шинъ*;
 анх 當初 *дан чү*; 開初 *кай чү*; 起初 *чи чү*;
 анхдугаар 初次 *чү ц*; 第一回 *ди и хуй*;
 анчин 打圍者 *да вы жө*; 獵師 *лие ши*;
 арав 十 *ши*;
 араг 筐子 *куан з*; 提籃 *ти лан*;
 арай 幾乎 *жи ху*;

арал 島 дао; хагас а. 半島 бань дао;

арвай 大麥 да май;

арвилах — улсын хөрөнгийг а. 節約 жие нэ;
хувийн хөрөнгийг а. 節儉 жие жянь; 儉省
жянь шэн;

арга 方法 фан фа; 手段 шөү дуань; 方式 фан
ш; а. үй 沒有法子 мө еү фа з; а. олох
找方法 жяо фан фа; а. бодох 想法子 сян
фа з; а. хэмжээ авах 處理 чү ли; уран а.
巧妙 чяо мяо; 機智 жи чжи;

аргал 乾糞 гань фэн;

аргамж 套索 тао сүө;

ард-түмэн 人民 жьэн мин; а. ирний дайн
國內戰爭 тую нэй чжань жэн;

ардчилах 民主主義 мин жү жү и; а. ёе 民主主
義政策 мин жү жү и чжэн це;

ардын—төлөөлөгч 人民代表 жьэн мин дай блэ;
а. ын хувьсгалт нам 人民革命黨 жьэн
мин гэ мин дан;

арилгах 洗淨 ши жин; 掃除 сао чү; 清除 чин чү;

арилжаа 交換 жяо хуань; 商業 шан е; 貿易
мао и;

ариун—цэвэр 清潔 чин жие; 乾淨 гань жин;

арктика (хейт туйл) 北極地 бэй жи ди;

арми 軍 жүнь; 陸軍 лү жүнь;

арслан 獅子 шь з;

архи 酒 *жию*; 燒酒 *шао жию*;
 арчих 擦去 *ца чүй*; 拭去 *щи чүй*;
 арчлах 照顧 *жло цү*;
 аршаан 溫泉 *вэнь чуань*;
 арьс 皮 *пи*;
 асаах 點火 *дянь хуө*;
 асрах 侍候 *сы хоу*
 асуулт 問題 *вэнь ти*; 疑問 *и вэнь*;
 асуух 問 *вэнь*; 發問 *фа вэнь*; 質問 *чжы вэнь*;
 атаа 羨慕 *шянь мү*; 嫉妒 *жи дү*;
 атар-газар 未開地 *вы кай ди*; 未墾地 *вы кэнь ди*;
 ах 哥哥 *гө гө*; 兄 *шүн*; а. дүү 兄弟 *шүн ди*;
 а. дүү боломцох 結拜兄弟 *жэ бай шүн ди*;
 ахар 短 *дуань*; 簡短 *жянь дуань*;
 ахих 推進 *түй жин*; 前進 *чян жин*;
 ахлагч 上級 *шан жи*;
 ахуй — байдал 環境 *хуань жин*;
 ацаг 租錢 *зү чянь*; 賃錢 *лин чянь*;
 ач — хуу 孫子 *сүнъз*; а. охин 孫女兒 *сүнъ түй эр*;
 ачаа 載貨 *зай хуө*; а. буулах 卸貨 *ши хуө*;
 а. ны машин 載貨汽車 *зай жун чи че*; а.
 ны морь 馱馬 *түо ма*;
 ачигч 脚夫 *жло фу*;
 ачих 裝載 *жуан зай*;
 ашиг 利益 *ли и*;
 ашиглах 利用 *ли юн*;

ашигтай 有用的 *сү юн ди*; 有益的 *вү и ди*;
有利的 *еу ли ди*.

аюул 危險 *вы шянь*; а. *цүй* 安全 *ань чуан*; а.
аас хамгаалах 保險 *бао шянь*; а. *тай*
危險的 *вы шянь ди*;

аяга 碗 *вань*;

аядан — дагалдах 隨風飄流 *суй фэн пiao лиу*;
аялгуу 重音 *зун ен*; 揚音 *ян ен*;

аян 旅行 *люй шэн*; а. *хийх* 旅行 *люй шэн*;
遊歷 *еу ли*

аянга 雷 *лэй*;

аяндаан 自然 *з жьан*;

аянчин 旅客 *люй кэ*;

аяс 拍節 *пай жие*; 拍子 *пай з*;

аятай 合理的 *хө ли ди*; 合宜的 *хө и ди*;

Б ба 和 *хө*; 及 *жи*; 與 *юй*;

баавгай 熊 *шюн*; цагаан б. 白熊 *бай шюн*;
нохой б. 狗熊 *гөү шюн хүн хар б.* 人熊
жээн шюн;

баатар 英雄 *ен шюн*; 勇士 *юн шь*; хөдөлмөрийн
б. 勞動英雄 *лао дүн ен шюн*;

бага 小 *шяо*; 微 *вы*;

багавтар 稍微 *шао вы*;

багаж 機器 *чи жи*; б. *хэрэглэл* 器具 *чи жүй*;

багана 柱子 *жү з*;

багасгах 減少 *жянь шяо*; 縮小 *сүө шио*;

багачууд 小孩 *шио тай*; 兒童 *арь тун*;

баглаа 包袱 *баофу*;

баглах 包裝 *бао жуан*; 打捆 *да кунь*;

багтаах 想法裝上 *сян фа жуан шан*;

багтаамж 容量 *жьун лян*; 容積 *жьун жи*;

багцаалах 估計 *иу жи*; 估量 *иу лян*;

багш 教員 *жяо юан*; 教師 *жяо шь*; 老師 *лао шь*;

багшлах 當教師 *дан жяо шь*; 當教員 *дан жяо юан*;

бадаг 一句 *и жүй*;

бадмарааг 紅玉 *хун юй*; 紅寶石 *хун бао шь*;

бадрал 發輝 *фа хуй*;

база 基地 *жи ди*;

байгааль 自然 *з жьан*; 天然 *тянь жьан*;

байгуулалт, зохион.б. 組織 *зү чжи*; 機構 *жи гөү*;

байгуулах 創設 *цуань шө*; 建設 *жянь цө*;

байдал 態度 *тай дү*; 情形 *чин шин*; 情況 *чин куан*;

байлдаан 戰爭 *чжань жэн*; 戰鬥 *чжань дөү*;

байлдагч 戰士 *чжань ши*; 戰鬥員 *чжань дөү юан*;

байр, орших б. 地點 *ди дянь*; б. суудал 席位 *ши вы*;

байрлах 安身的 地方 ань шэн ди ди фан; 棲止
шм чжм;

байх 存在 цунь зай; 有 еу

байцаа 白菜 бай цай; 捲菜心 жүань шинь цай;

байцаагч 檢察者 жянь ца жө; 審察者 шэнь ца жө

байцаал 監察 жянь ца; 監督 жянь дү;

байцаах 檢查 жянь цча; 審查 шэнь цча;

морден б. 詢問 шэнь вэнь;

байшин 房子 фан з; 房屋 фан ү; давхар б.

樓房 леу фан;

балай 盲目 ман жү;

балиар 髒 зан; 污穢 ү хүй;

балмад 惡霸 н. ө ба;

бандан 長凳 чан дэн; 板凳 бань дэн;

банз 板子 бань з; модон б. 木板子 жү бань з;

банзал 裙子 чунь з;

банш 餃 жяо з; 便食 бянь шь;

бараа 貨物 хуо ү; 商品 шан нин;

бараалхах 謁見 е жянь;

барагдах 消耗 цяо хао; 快用盡 куай юн жинь;

барагтай 中等的 жун дэн ди; 平常的 нин чан ди;

бари 抓 жуа; 逮 дай;

бариа 定錢 дин чянь;

барилга 建築 жянь зү; б. материал 建築材料

жянь зү цай лло;